

BESZÉLGETÉS BABARCZY LÁSZLÓVAL

„EZ EGY FANTASZTIKUSAN
EGYSÉGES SZAKMA”

– *Meg lehet-e fogalmazni, mik a sikeres színházigazgatás alapelemei? A kaposvári színház hosszú ideje az egyik legjobban igazgatott színház Magyarországon, miközben - mióta ön áll az élén - sok olyasmiről történt, amit a legtöbb színház rosszul él túl: nemzedékváltás, jövés-menés, új színészek és rendezők. Ez a színház egyrészt változatlanul tűnik, másrészt változik, miközben a közönségét és a nívóját őrzi.*

– Es szerintem őrizni is fogja. Nélkülem is. De nincsen ebben semmi csodálatos. A kaposvári színházra mindig mondták, hogy a politikai ellenzékiesség működteti...

– *Azért nem lehet azt mondani, hogy ez nem volt rá jellemző...*

– Nem volt jellemző, melléktermék volt. Mi egy tisztességes, társulatra építő, jól dolgozó - még csak nem is avantgárd - színházat akartunk csinálni. Olyat, amelyben valamifajta művészi igazság folyamatosan megjelenik. Ez hozta magával, hogy szembekerültünk a politikával - ezek az elvek *ab ovo* hozzák magukkal ezt a szembekerülést. A kaposvári színház amúgy néhány nagyon egyszerű dologra épül. Az egyik az, hogy ebben az országban szeretik a színházat - akárki akármit mond. A XIX. század nem sok hazai sikertörténete közül az egyik legnagyobb a színházi kultúra elterjedése, és ez mind a mai napig érvényes. A színház társadalmi esemény - az emberek lelkesen járnak színházba, és ez nem is függ annyira a színház színvonalától. Ezt el szokták felejteni.

– *Őn szoktam azért félig üres nézőtereken ülni.*

– Ez természetes. Vannak félig üres nézőterek. Sőt, a színház normális trendje az, hogy negyven százalékig van tele, nézze meg a világstatisztikákat. A magyar színházak látogatottsága viszont hetvennyolcvan százalékos. Es nézzük meg ugyanezt egy másik oldalról. Nem tudom, foglalkoztatta-e magukat, hogy hányan csinálnak színházat Magyarországon. Nemcsak a profik, hanem játékból, mindenki, bárki. Az én nagy-mamám, egy tiszánánai parasztlány amatőr színjátszó volt. A *Piros bugyellárisban* játszta Finum Rózsit, így ment férjhez. Ma is rengetegen csinálnak színházat iskolákban,

itt-ott. Vagy vegye sorra, hogy Budapesten egyetlen este hány dolgot lehet megnézni.

– *De a legtöbbet túlzás színháznak nevezni.*

– Ez affektáció. Próbáljuk másként közelíteni, kapcsoljuk ki a sokszor vitatható

politikát folytattak. A színház ugyanis a kulturális középíráteget célozza meg. Óriási tévedés azt hinni, hogy színvonalcsökkenéssel, tehát a szórakoztatóipari trend követésével növelhető a látogatók száma.

– *Számos színház pedig erre játszik ma.*

– Ez hosszú távon veszedelmes politika - bár Budapesten egy kicsit más a helyzet, mert itt a kommersz iránt érdeklődő tömeg akkora, hogy lehet rá építeni, és nem derül ki rögtön, hogy hibás ez a politika. Pedig az. Kaposváron voltak színigazgatók, akik öt-hat operettet mutattak be évadonként, és csodálkoztak, hogy nem jött a közönség. Pedig egyszerű: akiket csak az operett érdekel, azok egy évben legfeljebb kétszer jönnek el a színházba. Azt mi is tudtuk, hogy kell olyan zenés vagy kommersz előadás, amely széles rétegeket vonz, mert behoz sok embert. De egy vagy kettő kell egy szezonban, az összes többinek pedig a kulturálisan lényegesen igényesebb középíráteget kell megcéloznia. Nem is az elitet. Tehát az egyik fontos elem az, hogy ezt mi tudtuk.

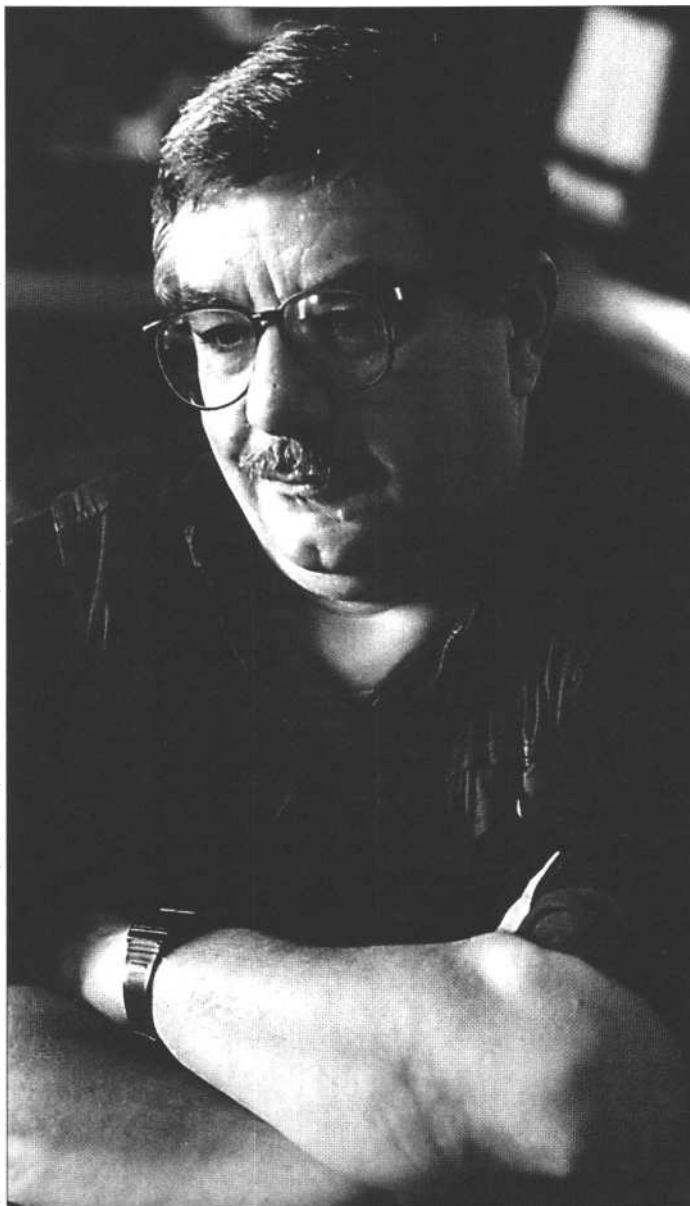
– *Pedig nem jött rögtön a közönség.*

– Nagyon hamar jött. '74-ben már látogatottsági rekordok dőltek meg. Persze a korábbi statisztikák nagyon mehezen értékelhetőek és erősen megkérdőjelezhetőek, de az biztos, hogy elmaradtak előadások. '71-ben kezdett az új vezetés Kaposváron, '72-ben fordult elő utoljára, hogy közönség hiányában elmaradt előadás, és attól kezdve egyenesen ívelt fölfelé a látogatottsági mutató. '75-re már minden rendben volt - ez szerintem elég rövid idő. Azóta is így van. Kaposvár hetvenezres város,

jobb években harminc-harminc-ötezer ember, gyengébb években huszonöt-harmincezer ember kétszer eljön a színházba. Ez azt jelenti, hogy a szavazópolgárok jelentős része folyamatosan találkozik a színházzal.

– *Ebből is világos, hogy a színház politikailag is fontos tényező; nem mindegy, mi szól a színpadról.*

– Igen, de nem abban az értelemben - ahogyan ma mindent gondolnak -, hogy kire fognak szavazni...

értékítéleteket. A lakosságnak a színház iránti érdeklődése nagyon is eleven. Nincs benne a köztudatban, hogy ez így van. Azt sokszor mondjuk, hogy négy- és ötmillió között van egy évben a színházlátogatók száma, ez óriási szám.

– *Ez nem ennyi ember...*

– Persze hogy nem, körülbelül egymillió. Akkor is rengeteg. Kaposváron, mielőtt átvettük a színházat, nemigen jártak színházba. Mert nem volt jó a színház, és rossz

– *Én sem erre gondolok, hanem a gondolkodásmód fontosságára. Az lejön.*

– Hát, valami lejön. De ez annyira bonyolult, hogy nagyon nehezen hasznosul vagy hasznosítható, legalábbis ha jól csináljuk. Egyáltalán nem politikai megfontolások alapján kerülnek másorra a darabok, hacsak nem abban az értelemben, hogy vannak olyanok, amelyeket bizonyos pillanatokban fontosnak tartunk, mert a társadalomban különleges jelentőségük van.

– *Ezt gondoltam politikai tényezőnek.*

– Ezt ne nevezzük politikának. A bolsevizmus idején minden politika volt. Szerintem húzzunk éles határvonalat a társadalom mélyáramában lévő problémák - melyek ábrázolása, ugye, a művészek feladata - és a politikai játékok között. Hál' istennek egyre világosabban elvlik a kettő; egyébként az elmúlt tíz évben az egyetlen pozitív fejlődés, hogy csökken a politika jelentősége a mindennapi életben. Erre nem lehet elég-szer gondolnunk, hiszen úgy nőttünk föl, hogy minden a politika. Nagyon komolyan kell hangsúlyoznunk, hogy ez nem igaz, nem így van, és holnap még kevésbé lesz fontos, és holnapután még kevésbé.

– *Ugyanakkor szerintem a gondolkodásmód színesedése, többszólamúsága következtében - és mert ez mind kifejezést is kaphat - a gondolkodásmód jelentősége éppen hogy nő.*

– Nem. Ez már nem politika. Ez már más, ez már azt jelenti, hogy a művészek szembeesülnek valóságos feladataikkal. Es nem a politikussokkal szembeesülnek, hanem a közönségükkel. A feladat tehát a maga igazi mivoltában jelenik meg.

– *Akkor most könnyebb színigazgatónak lenni?*

– Mindenképpen jobb, mert nem kell annyira félni. Én szeretek független lenni. Es ha azt érzem, hogy független vagyok, akkor az én dolgom könnyebb. Mivel színigazgatónak lenni nem könnyű, ezt talán fokozni sem érdemes. De jobb, ha az ember rendelkezik azzal az autonómiával, ami a saját lelkiismerete szerint működik. Es a világ errefelé megy. A nehézségei egyre kevésbé a politikai rendszerből fakadnak, hanem abból, amit ez a világ kínál.

– *Visszatérve: Kaposváron adott a közönség. Mi fontos még? Mire kell figyelni?*

– Előbb említettem, hogy én szeretek független lenni. Ha az ember józanul gondolkodik, akkor ebből az következik, hogy tiszteletben kell tartani mások függetlenségét. Úgy csinálók színházat, hogy az abban részt vevő művészeknek igen nagy a szabadságuk.

– *Liberális igazgató?*

– Nem, egyáltalán nem.

– *De tán liberális szellemiségű ember, mondjuk.*

– Nem, nem vagyok liberális gondolkodású ember. A liberalizmus, az is csak egy politikai doktrína, és a politikai gyakorlatban következetesen alkalmazva egy ostobácska politikai doktrína...

– *Azért tán mégsem csak annyi, hanem...*

– Nem, én nem vagyok liberális. Nagyon keménykező diktátor vagyok akkor, amikor azt gondolom, hogy erre szükség van. Ha

azt látom, hogy megjelennek a társulatban olyan emberek, akik túlságosan önzőek, erőszakosak, akik korlátozni akarják a többieket, tehát valamifajta hatalmi dühvel akarják érvényesíteni az akaratukat - nem velem, hanem a többiekkel szemben -, az ilyen embereket én ki szoktam onnan irtani. Ez nagyon hatékony, és már nagyon régen kezdődött... Szókével és a csapatával, akiknek el kellett menniük a kaposvári színháztól.

– *Ez tényleg régen volt.*

– Igen, de nagyon fontos eleme volt az éppen újjászerveződő színháznak. És azóta is, valahányszor képződik - márpedig mindig képződik, ez természetes folyamat - egy ilyen... túlzottan öntelt és csak a saját érdekeit szem előtt tartó csoport, melynek tagjai azt szokták mondani, hogy nagyon nehéz atombombának lenni a sörétek között, azt én mindig ki szoktam irtani a színházból. Ebben az értelemben egyáltalán nem vagyok liberális, hanem keménykező ember vagyok. De egyébként megengedek sok mindent, amit általában nem szoktak megengedni. Nálam szabad követni művészi utakat, szabad menni arra, ami valakit izgat; nem véletlen, hogy Kaposváron rendezhettek először színészek Magyarországon, és sok fiatal ott dolgozott először.

– *Kaposváron szabad bukni?*

– Hogyne, sőt. Időnként hivatalos felszólításban részesülnek a rendezők, hogy vállalkozzanak kockázatos dolgokra. Ami néha bejön, néha nem, de a színház szempontjából mindig vitális tényező, mert stimulál. Segít, hogy fennmaradjon a szellemi eleven-ség. Es fennmaradt. Ma nagyjából a harmadik generáció csinál színházat Kaposváron.

– *A színészekkel is hasonló a helyzet.*

Elementek régiiek, jöttek újak...

– ...meg visszajöttek régiiek, igen. Választják a színházat, tudja? Én ritkán hívok valakit - hívok persze, akiről nemcsak azt gondolom, hogy tehetséges, hanem azt is, hogy közénk való, hiszen ott vagyok a Főiskolán, és látom az újabb nemzedéket; Ascher is látja, tehát többen figyeljük őket - de sokan jelentkeznek. Es tudják, mire jelentkeznek, ismerik a színház könyörtelenségét meg kedvességét is.

– *Ez pedagógiai koncepció?*

– Nem, csak azt jelenti, hogy teljesíteni, produkálni kell. Aki tartósan nem teljesít, annak nincs tekintélye a többiek előtt, és lassan kikopik a társulattól. Elküldeni is nagyon ritkán szoktam.

– *Ez a belső értékrend a színházban tartja magát, annak ellenére, hogy kívül sok minden változott? Karban lehet tartani?*

– Annyiban igen, hogy... én ilyen vagyok, tehát ott ez van... Szeretek feladatokat adni olyan fiataloknak, akik erre alkalmasak; vezetői feladatokat, hogy képesek legyenek megállni a lábukon. Képesek is. Egy ideig védve vannak - igazából ez a kaposvári színház legfőbb pedagógiai erénye, hogy amíg valaki kiforratlan, nem elég hatékony, és csak egy szenvedő kamasz a művészetben is, addig a színház megvédi - és amikor már elég erősek, akkor álljanak a lábukra, ha tudnak.

– *Mostanában ritkán rendez Magyarországon a saját színházán kívűl.*

– Itthon igen, de külföldön többet is rendeztem. Nem érek rá. Elméletileg ugyanis a Főiskola és a kaposvári színház együtt nem egy, hanem másfél embernek való feladat. Kaposváron azért szoktam rendezni, igaz, nem minden évben. Váltani szoktuk: egyik évben én, másikban Ascher, hogy a többi hely megmaradjon a fiataloknak.

– *Még mindig érdekli az igazgatás?*

– Igen, bár... úgy mondanám inkább, hogy szórakoztat. Huszonöt szezont igazgattam végig, ha évadonként tíz bemutatott darabbal számolunk, az...

– *Ez a negyedszázad kilométerben is rengeteg.*

– Négy elhasználdott autó.

– *Nem sok ez?*

– De igen. Es mégis mindig újraválasztottam a kaposvári színházat. Erre nem is én vagyok a legjobb példa, hanem Tamás: mi a kaposvári színházat folyamatosan újraválasztottuk, és nem akármilyen alternatívákkal szemben. Ascher rendezhetett volna egy hamburgi színházban is negyvenezer márkáért, és nem ott rendezett, hanem Kaposváron. Ez egyfajta belső értékrend megnyilvánulása, és ez az értékrend meg is látszik ezen a színházon. Nem „adjuk el” a dolgot. Intellektuálisan igényes, a kor leggyafurttabb színvonalán is elfogadható színházat csinálunk egy olyan városban, amelyet általában nem tartanak erre különösebben alkalmasnak: ez a világ globalizálódásának a legszebb bizonyítéka, és tart már harminc éve. Engem nem érdekel, hogy melyik város milyen előkelő. Engem az érdekel, hogy igazából mit lehet ott csinálni.

– *Amikor a kihagyott alternatívákra utalt, az jutott eszembe, hogy aztán egyet mégse hagytak ki: megpályázták Ascherral a Nemzetit. Miért? Mert ezt már nem lehetett kihagyni?*

– Nem. A SZÍNHÁZ című lapban jelent meg annak a vitának az anyaga, amely még Fodor Gábor kezdeményezésére jött létre évekkkel ezelőtt. Ha emlékszik, én ott kifejttem egy koncepciót a Nemzetivel kapcsolatban. Lényegében ez a koncepció valósult volna meg.

– *A pályázatukban?*

– Nem. A Magyar Bálint-féle Nemzeti-koncepcióban. Nem tudom, hogy ő ezt tudta-e vagy sem, nem is érdekes. De abban szerepelt, hogy az Izabella téren legyen egy Magyar Színház; ne sértsük meg a jelenlegi Nemzetit, annak a belső problémáit is úgy kell rendezni, hogy épüljön föl az új épület, és ott szerveződjék újjá egy társulat. Ez jelent meg a SZÍNHÁZ-ban. Konkrétan a pályázatot úgy írták ki - elég élesen vitatkoztunk is ezen -, hogy tulajdonképpen mi a kirás pillanatában kizárattunk belőle. Hiszen idő előtt ott kellett volna hagynunk a kaposvári színházat, és egy építkezés élére állnunk. Ez hülyeség. Már akkor elmondtam: nem igaz, hogy az építkezéshez teljes ember kell, azt fél kézzel lehet csinálni, egy színigazgatónak legalábbis. Azt legfeljebb Schwajda képzele, hogy ez egy színigazgatónak főfoglalkozás; ő ezt nagyon szereti, bár nem csinálja jobban, mint bárki más; hány színigazgató végigcsinálta már

ugyanazt, nagyjából ugyanazzal az eredménnyel, mint Schwajda? Lendvay volt az első Kecskeméten, aki sikeresen és határidőre végigvitt egy rekonstrukciót. Aztán mi jöttünk itt, Kaposváron; és az a vicc az egészben, hogy Schwajda azt vette át, amit mi itt csináltunk, szóval még csak nem is ő találta ki, de ő lett büszke rá... De nem ilyen fontos ez az egész.

– *De Bálint András - nagy szerencséjére - nem hagyta ott a Radnótit.*

– De hamarosan ott kellett volna hagynia, még ebben az évben. Mint a Színházi Tanács tagja, sokat vitatkoztam Magyar Bálinttal, aki végül egy fél évvel meghosszabbította ennek a határidejét. Tehát a kiírás eleve úgy fogalmazódott meg, hogy, finoman szólva, nem pártolta a mi jelentkezésünket. Ugyanakkor tudható volt, hogy gyakorlatilag komoly pályázó nem fog jelentkezni. Ascher meg én támogatni akartuk ezt az ügyet, és úgy döntöttünk, hogy beadunk egy közös pályázatot, bár tudjuk, hogy formailag nem felel meg a kiírók elvárásának. Ezért nem is nyertük meg. Föl-ajánlottuk Magyar Bálintnak, hogy ha nagyon merész akar lenni, akkor legyen merész, és döntsön így.

– *Én úgy tudom, hogy nem formai hibák miatt tették félre a pályázatukat, hanem Magyar Bálint nagyon is mérlegelte mindkettőt: Bálint Andrásén kívül az önkét is.*

– Ezt nem tudom, ezt tőle kellene megkérdezni. Szerintem úgy volt kiírva, hogy az Andris nyerje.

– *Aki, a saját elmondása alapján is, meglehetősen esélytelenül pályázott.*

– *Ő volt a pályázó. Már egy évvel előtte így volt.*

– *Ő azt mondta, hogy két potenciális győztes van: Kerényi és maga.*

– Mondom, a pályázati kiírás olyan volt, hogy én nem is pályázhattam.

– *Ezért futott Ascher nevén?*

– Igen. Ascher viszont nem akar igazgató lenni. Közös pályáztunk, Ascher neve alatt. És ez a pályázatban benne volt.

– *Es ha mindennek ellenére Magyar Bálint mellett dönt, akkor a színház megnyitásakor maga az igazgató, ő pedig a főrendező?*

– Igen. És akkor nem kellett volna otthagynom Kaposvárt, mert mire a Nemzeti megnyílik, itt lejárt volna a kinevezésem.

– *Csak ezért futott Ascher nevén a pályázat?*

– Részben. De nem csak ezért. Hosszan beszélgettünk, és úgy döntöttünk, hogy kötelességünk ebben részt venni, ez érdekelt bennünket, hiszen lehetőség volt arra, hogy valami egészen újat kezdjünk. A koncepció is gyökeresen eltért mindattól, amit a Nemzetire korábban meghirdettek, habár nagyon komoly hagyományokra támaszkodott. Mi egy nyitott, vállalkozó szellemű, nagyon kicsi társulattal rendelkező, sok meghívással dolgozó, vendégprodukciókat fogadó, külfölddel együttműködő Nemzetit gondoltunk el, amelyben a fesztiválok, a nemzetközi kapcsolatok nagy szerepet játszottak volna. Azt gondoltuk, hogy ez az új épület nagyszerűen betölthetné azt a vákuumot, amely a környező, valaha

nagy színházi kultúrájú országokban a színházi kultúra lepusztulásával keletkezett. Jelentéktelenné vált a wroclawi fesztivál, gyakorlatilag eltűnt a cseh színház, megrendült az orosz színház, a BITEF semmivé lett; ami valaha virult, nincs - és mi talpon maradtunk. Létre lehetett volna hozni egy regionális, nemzetközi centrumot, amely nagy színházi kultúrák találkozóhelye lehetett volna. Ez volt a pályázat egyik legfontosabb eleme. De nem csak ezen gondolkodtunk. Nem tudom, hogy valaki valaha belegondolt-e az eredeti, az 1837-es Nemzeti szervezésének tényleges körülmé-

Nemzetit, nem egy konzervatív intézményt hoztak létre.

– *De erre tényleg lehet azt mondani, hogy változtak az idők, most nincs forradalmi helyzet, és a Nemzeti Színház kikristályosodott eszméje éppen hogy nagyon is alkalmas konzervatív...*

– A Nemzeti eredetileg merész, újító szellemben szerveződött. Az új társulatot szembeállították azzal a síró-nevető színjátszással, amelyet *horribile dictu* Déryné, Kántorné és más nagy nevek képviseltek, akiknek nem lett helyük ebben az intézményben. Ez a helyzet nem változott: vagy

nyeibe. Akkor ugyanis egyáltalán nem a korabeli sztárokat hívták meg abba a színházba, hanem a korabeli újtókat.

– *De akkor a szellemi kontextus is forradalmi volt.*

– Es egy forradalmártársaság vette át a

úgy dönt valaki, hogy ez az intézmény valami új megszületésének a színhelye legyen, vagy másképp.

– *Azért az lehet kérdés, hogy konzervatív legyen vagy újító, nem?*

– Magyarországon nem tud konzervatív

lenni a színház, legalábbis jól nem. Egyszerűen azért, mert nincsenek konzervatív hagyományok. Voltak a Nemzetinek olyan igazgatói, akik megpróbálták egy Comédie-Française-szerű színházat csinálni, de ez mindig csak másolat lett, rövid időn belül megbukott. A magyar tradíció lényege a változás. Amikor Paulay jó Nemzetit csinált, azt annak a kornak a legérdekesebb, legforradalmibb elgondolásai alapján csinálta, és ha belegondol, Paulay húsz évvel korábban gondolta azt, amit Sztanyiszlavszkij, csak nem csinált belőle doktrínát. Németh Antal szintén nem konzervatív Nemzetit csinált, Hevesi sem, Major sem, Gellért sem, Marton sem. A Nemzetinek az újítás az igazi hagyománya.

- *A Nemzeti mint lehetőség, mint ígéret, megint itt van. Ha újra igazgatót keresnek, érdekli?*

- Nem. Már nem.

- *Miért?*

- Mert újból bebizonyosodott, hogy a Nemzeti a politika játékszere, én pedig nem akarok a politika játékszere lenni semmilyen formában.

- *Akkor is evidensen az lesz, ha most tényleg fölépül?*

- Most lesz csak igazán az.

- *Fölépül?*

- Szerintem kicsi az esélye. Kötelező ígéretnek vannak ugyan, de ha figyel, most már 2002 az átadási határidő. Ez el lett rontva...

- *Kik rontották el?*

- Sokan rontották el. Maga Magyar Bálint is sokat rontott akkor, amikor a távozása előtt hallgatólagosan elfogadott egy olyan költségvetést, ami nem volt reális. Es ezt Orbánék pokoli könyörtelenséggel ki is használták.

- *Nem akarnának Nemzetit?*

- Ok első közelítésben két dolgot nem akartak. Egyrészt nem akarták fölépíteni azt a Nemzetit, amelyet az előző kormány kezdett el, és ami az ő programjukban nem volt benne. Másrészt nem akartak ebben az évben egy fillért sem költeni erre. Es ez sikerült, mert ebben az évben Schwajda utazásain kívül semmibe nem kerül a Nemzeti. Azután ott van Schwajda ambíciója, amelyet Várhegyi Attilán keresztül tudott érvényesíteni. Az érvek jelentős részét az előző Nemzeti megfűrészához ő szállította. - *Ő adta a koncepciót.*

- Koncepció nincs. Ot úgy bízták meg, hogy koncepciója, az nem volt. Ez a „most tájékozódom” esete.

- *Arra volt, hogyan lehet a korábbi leállítani.*

- Igen, arra volt. De arra, hogy hogyan lehetne egy Nemzeti, arra nincsen.

- *Egy keretösszeg van.*

- Még az sincs. Ebben az évben nincs, jövőre nincs. Nem tudom, utána lesz-e vagy sem, de az biztos, hogy a Nemzeti megépülése rendkívül kétségessé vált.

- *Azt mondja, sokan rontottak. Kik még?*

- Hát Orbánék, akik elpusztították, és Schwajda.

- *A szakma, a Színházi Társaság nem hibázott?*

- Nem. Nem hiszem. Mi azt tettük, amit lehetett.

- *Ugyanis voltak olyan pillatok, amikor azért...*

- Nézze, amit lehetett, én megpróbáltam.

- *Személy szerint?*

- Személy szerint is, igen. Harcoltam, mint egy oroszlan. Az összes többi, az mind hülyeség. Megszoktam már, hogy hátulról kapom a golyókat. Ebben semmi új nincs.

- *De mégiscsak előfordult, hogy a Társaság nem lépett jól...*

- Miért nem lépett jól?

- *Azért, mert nem kiabált akkor, amikor kellett volna, és amikor kiabált...*

- De kiabált, megfogalmaztunk egy szöveget...

- *Nagyon gyengét.*

- Mi lett volna erősebb? Lehetett volna káromkodni, akkor lett volna erősebb. Mít értünk volna el?

- *Lehetett volna szembesíteni az új illetékeseket azzal, hogy elszabotálják a döntést, mert...*

- Megtörtént. Én is elmondtam, mások is elmondták. Elmondtuk a Színházi Tanácsban is. Aztán lemondtam a színházi tanácsi tagságomról, Zsámbéki is lemondott. Az igazgatók tanácskozásán elmondtuk Vár-hegyinek - mindent elmondtunk, amit el kellett mondani. Az csak néhány ember fontoskodása volt, hogy megpróbálták azokra löcsölni a felelősséget, akikkel állítólag együtt küzdöttek.

- *Mire gondol?*

- Nem akarok neveket mondani.

- *Így meg nem értem.*

- Dehogynem érti. Maga ne értené?

- *Azon az igazgatói tanácskozáson én is ott voltam. Ott sok igazgató megszólalt, akik nem ezért küzdöttek oroszláknak. Kerényi például azt mondta, hogy voltaképpen mindig, hogy hol, csak épüljön föl a Nemzeti.*

- Ez egy lehetséges álláspont.

- *De akkor és ott azt jelentette, hogy a szakma egy részével el lehet fogadtatni az építkezés leállítását.*

- De végül is nem lehetett. A helyzet különféle taktikai megoldásokat kínált. A szakma alapvető érdeke az, hogy a Nemzeti felépüljön. Az, hogy rosszabb helyen épül fel, és bizonytalananná vált, bőven elég ok volt arra, hogy küzdjünk. De azért nem abszurdum, ha valaki olyan álláspontot foglal el, hogy mindegy, hogy hol, csak épüljön föl. - *Akkor igaz ez, ha valaki akkor mondja, amikor éppen sehol semmiféle Nemzeti nem épül. De ha egy már épül, és azt éppen a leállítás fenyegeti, akkor ugyanez a mondat mást jelent.*

- Ha az ember nem dühből vagy gyűlöletből gondolkodik, akkor ha alternatíva kínálkozik, nem árulás az egyiket vagy a másikat támogatni. Ez pedig értelmes alternatíva, nem gyalázatos alternatíva.

- *Állítólag szó volt arról, hogy maga találkozik Orbán Viktorral ebben az ügyben.*

- Igen, szó volt róla. Aztán ezt Várhegyi megakadályozta. A Néprajzi Múzeumban egy fogadáson találkoztam Orbán Viktorral, és ott megállapodtunk, hogy beszélünk erről.

- *Mikor volt ez?*

- Még a döntés előtt. Utána Orbán Várhegyit bírta meg azzal, hogy szervezze meg a találkozót. Várhegyi pedig elszabotálta.

- *A döntésig?*

- Még a döntés előtt közölték velem, hogy nem jön létre a találkozó.

- *Erről szerintem a nyilvánosság nem tud.*

Miért nem hangzott ez el valahol?

- Kinek van köze ehhez?

- *Szerintem a nyilvánosságnak, és szerintem az ilyen történetek is vitték félre ezt az egészet.*

- Nem vitték félre; annyi történt, hogy néhány ember rosszindulatból, hiúságból megpróbálta még ránk is löcsölni ezt a balhét.

- *Miért tették volna? A szakma megosztása céljából? Külső ember?*

- Hát... ketten: Koltai és Bálint.

- *Miért tették volna? Ezért volt maga - mint ezt mesélték - olyan dühös a SZÍNHÁZ című lap akciójára?*

- Koltainak is megmondtam, amikor telefonon beszélünk, hogy ezt ostoba, fölösleges akciónak tartom, nincs rá semmi szükség, csak a hepaj része...

- *Miért gondolja így?*

- Miért? Hát nem az volt?

- *Nem bizony. Es nem egy ember akciója volt, hanem egy szerkesztőség; valamint a döntés előtt hirdettük meg, hogy demonstráljuk a szakma széles és erős támogatását. Rengetegen csatlakoztak hozzá, biztosan nem a hepajért.*

- Lehet, hogy maga naiv vagy álnaiv, de Koltai nem az. Ő szeretett volna egy kis publicitást magának.

- *Neki már elég sok publicitása volt Nemzeti-ügyben, és annyit szerez még, amennyit akar. A lap viszont nem Koltaié. Bálint András meg a maga rossz helyzetében joggal érezhette, hogy a szakma cserbenhagyja. Már az alapkötetelen is kevesen voltak.*

- Nem érzi joggal így. Ő egyáltalán nem vette észre, hogy mekkora baj van; még nyáron is abban a hiszemben volt, hogy akad egy-két kisebb probléma, de nagyjából minden rendben van. Nem győztük figyelmeztetni, hogy nem véletlenül hangzanak el bizonyos dolgok, hogy itt komoly baj van, ennek utána kell járni.

- *Kik figyelmeztették?*

- A Színházi Társaság vezetősége, amelynek Bálint Andris is tagja. Ordítva figyelmeztettük; az egyik vezetőségi ülésen, amikor rájöttem, hogy itt nagyon nagy a baj...

- *Miből jött rá?*

- Hát abból, hogy ismerem a magyar politikai életet. Voltak mindenféle nyilatkozatok, Pokornié, másoké, és én tudtam, hogy ezek a nyilatkozatok nem véletlenek. Es Zelnik és mások nem csak úgy, maguktól hőzöngenek, hanem valami van mögötte. Azt javasoltam, hogy ennek sürgősen járjunk utána. Bálint Andris viszont nem így érezte. Es közben én teljes erőbedobással, minden létező kapcsolatot felhasználva próbáltam a dolgot megmenteni, de nem ment.

- *Bálint András egy hónappal ezelőtt elmondta, hogy ő egészen augusztus végéig úgy érezte, hogy nagyjából rendben van a dolog...*

- Mi július végén figyelmeztettük őt.

- *És ő ezt leállította?*

- Azt mondta, nem tartozik ránk. Ő ezt kézben tartja. De én egy percig sem hittem el, hogy ez így van, és megpróbáltam a saját kapcsolataimmal utánanézni ennek, és lassan tisztázódott, hogy igenis, nagy a baj.

- *Es azután később, amikor viszont azt kérte, hogy hívjanak össze egy közgyűlést, ami...*

- Ott őt leszavazták. Ez elkésett dolog volt.

A portrékat Koncz Zsuzsa készítette

Valamint akkoriban folyt a szervezés, hogy találkozzunk Orbán Viktorral, és nem akartuk, hogy egy nem megfelelő akció esetleg elvágja az útját egy lehetséges megálapodásnak.

– *Ezért jött volna rosszul a SZÍNHÁZ akciója?*

– Az jóval később jött. És nem jött rosszul, csak fölösleges volt.

– *Tehát a szakma mindent megtett, amit lehetett.*

– Igen, mindent megtett, amit ésszerűen megtehetett.

– *Ugyanakkor ebből a történetből sokan - és nem is aaptalanul - levonták azt a*

következtetést, hogy ez a szakma megosztott, ezzel a szakmával nem lehet, de nem is kell tárgyalni. És félni sem kell tőle.

– Ezt Várhegyi biztosan nem mondta, mert ő aztán nagyon is jól tudja, hogy félni kell. Számos más dologban visszakoztak - ebben nem. - *Miben visszakoztak?*

– A szakmát érintő számos más kérdésben. Költségvetési kérdésekben, a Jászai Mari-díj odaítélésében.

– *A szakma érdekérvényesítése tehát rendben van?*

– Igen, működik. Ez igenis egy fantasztikusan egységes szakma, nem igaz, hogy megosztott. Természetesen mindig van egy-

két ember, aki mást gondol, mond vagy tesz - Schwajda is a szakmához tartozik. Mindig lehet találni ilyen embereket, de ez nem azt jelenti, hogy a szakma megosztott. Az megint sértettség, hiúság és a kollégákra lövöldözés a lövészárokban, amikor valaki azt mondogatja, hogy a szakma megosztott. A szakma nem megosztott, de természetesen majd az lesz, és hagyjuk is, hogy az legyen, mert miért ne legyen?

– *Most, hogy a történet lezárult, Bálint András együttműködése ezzel a vezetőséggel továbbra is harmonikus?*

– Az én együttműködésem a problematikus. Egyre kevésbé van kedvem részt venni ebben.

– *Mert...?*

– Mert végül is, azt hiszem, én vagyok az, aki kilóg ebből a vezetőségből.

– *Más kérdés. 2001-ben lejár a budapesti színházak nagy részének igazgatói mandátuma. Mondják, hogy a Főváros kezdeményez valamiféle beszélgetést a szakmával.*

– Pont fordítva van: a Társaság vezetősége kezdeményezte a beszélgetést, mondván, hogy ez lehetetlen helyzetet teremt. A fővárosi színingazgatók éppen megalkulóban lévő szekciója folyamatosan tárgyal a Főváros kulturális vezetésével, hogy próbáljuk meg a nehézségeket valahogy áthidalni.

– *Hogyan?*

– Például úgy, hogy időben széthúzzák az igazgatócseréket. Sajnos az a koncepció, hogy majd - eredetileg így volt - 2000-ben járjon le az összes igazgató mandátuma, éppen a szakmából érkezett annak idején. Ezt a MASZK találta ki, én akkor is teljes erővel elleneztem, mert pontosan tudtam, hogy milyen iszonyú létbizonytalanságot teremt majd a szakmában. Mindent lerombolhat, ami Budapesten a színházi életben létezik, hiszen hihetetlenül tág teret ad a politikusoknak a manipulációra. Es tudjuk, hogy ha ők valamit elkezdnek rendbe rakni, ott kő kövön nem marad.*

– *Az időbeli széthúzáson kívül milyen más ötletek vannak a káosz elkerülésére?*

– Más nincsen.

– *Meg akarom még kérdezni, ami a levegőben van... Létezik egy kör, valaki úgy hívja őket: a negyvenhármások... Igazgatók, vezetők. Eldöntenek bizonyos kérdéseket. Milyen kérdéseket? Hogyan?*

– Nincs ilyen kör. Különböző gondolkozású és korú emberek vannak, akik beszélnek egymással. Én Zsámbéki-val meg Ascherral vagyok jóban, velük szoktam a fontos dolgokat megbeszélni. Már harminc éve. Zsámbéki, azt hiszem, tényleg negyvenhármás, én sajnos, öregebb vagyok, az Ascher meg jóval fiatalabb. Ennyit a negyvenhármásokról.

Csáki Judit

*Babarczy László téved, az említett koncepciót 1993 novemberében a Magyar Színházművészeti Szövetség igazgatói tagozata terjesztette elő, amelynek Babarczy László is a tagja volt. (A szerk.)